

KRÖNIKA

Hormonstinna hannar har vi hört talas om. Jan Söderqvist upptäcker med racketen i hand att han tillhör dem. Och vad vore alternativet?

Sport som drog

Måna måndagskvällar är tenniskvällar. Först inbollning i en kvart eller så, sedan match. Hård koncentration, mycket vilja. Det är mest därför vi bryr oss om att räkna poängen – för att höja koncentrationen och därmed spelkvaliteten. Man sätter press på sig själv. Frustrerande missar följs av otryckbara svordomar.

För det är ju så: man vill inte gärna förlora. Den där korta bollen som förmodligen hade fått studsas en andra gång om vi inte räknade, gör man under matchen allt för att jaga ifatt. Man trycker ut volleyn i hörnet i stället för att bara lägga över, och så vidare. Man försöker, kort sagt, att höja nivån så gott det går. Om man lyckas stiger ens välbefinnande.

Det känns bättre att vinna, helt enkelt. Och forskningen vet varför. Det går nämligen att avgöra vem som vann en tennismatch genom att mäta testosteronhalten i spelarnas saliv. Kroppen belönar vinnaren med en hormondusch, medan förlorarens halter sjunker märkbart. Detsamma gäller för sportpubliken. De vars favoritlag just har vunnit berusas sig glatt med testosteron, medan de åskådare vars lag förlorade drabbas av hormonellt underskott och därtill kopplad missmod.

DETTA FÖRKLARAR VARFÖR såväl utövande av som tittande på sport kan bli vanebildande. Och det förklarar varför det här med sport, både utövande och tittande, i så hög grad är en manlig företeelse. För testosteron är ju i allra högsta grad vår grej. Det är testosteron som gör förtret till pojke i livmodern. Visst, kvinnor har det också, men i jämförelsevis små mängder – de flesta män producerar mellan tio och tjugo gånger så mycket testosteron som den genomsnittliga kvinnan.

Föga förvånande finns det en otydlig korrelation mellan testosteron och en hel katalog av egenskaper och beteenden som i dagligt tal ofta kallas för manliga: starkt självförtroende, aggressivitet, uthållighet, muskelstyrka, riskenägenhet, hög arbetskapacitet och en förmåga att sätta press på sig själv. Individuer med höga testosteronhalter har en tendens att vilja visa sig på styva linan. Studier har, till exempel, påvisat anmärkningsvärt höga halter hos skådespelare. Och kvinnor i karriären har högre testosteronhalt än hemmafruar. De är alltså i någon mening manligare än sina medsystrar.

OM DEN HÄR SORTENS samband skrev Andrew Sullivan, tidigare chefredaktör på The New Republic, en personligt hållen artikel i The New York Times Magazine härom veckan. Sullivan är HIV-positiv och en testosteronspruta varaman vecka ingår i hans medicinering. Han kan alltså vittna om skillnaden mellan låg och hög testosteronhalt. De första dagarna efter sprutan är han hyperaktiv, upprymd men samtidigt lättrelig, han vill träna mycket och känner sig redo att tackla stora uppgifter. Med tiden avtar energin och anspänningen, på gott och ont.

Sullivan menar att vi med ökad kännedom om vår biologiska natur bättre kan förstå varför samhället ser ut som det gör. Ett skäl till att få kvinnor återfinns i ledande ställning inom politiken och näringslivet, trots att många av de kvinnliga egenskaperna är väl så värdefulla i dessa sammanhang, kan exempelvis vara att de saknar den manliga drivkraften att armåga sig fram. Givetvis har han möts av arga påhopp, inte minst från kvinnor som hävdar att det inte finns någon natur och att alla missförhållanden beror på systematiskt mansgriseri.

Kanske några hårda tennismatcher kunde bringa litet reda i debatten.

20 april 2000

JAN SÖDERQVIST

Skandalmakare får svar på tal

Wagners Tannhäuser gjorde skandal i Paris 1861. Lars Holger Holm följer upp sin första artikel (den 7 april) med den modernistiska kritikern och poeten Baudelairens reaktion.

Saken är avgjord! Framtidsmusiken är begravd!

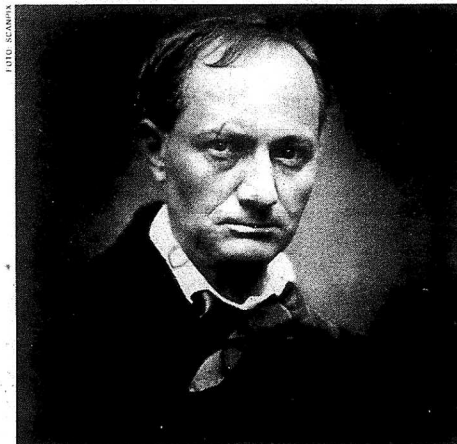
Sälunda citerar och sammanfattar Charles Baudelaire den självbelåtna kritiken efter Parispremiären av Wagners Tannhäuser den 1 mars 1861 – och går därefter själv till motattack:

Låt oss än en gång sammanfatta den huvudsakliga och avgörande orsaken (till denna reaktion): Wagners opera är ett seriöst verk som fordrar oavbruten uppmärksamhet; man förstår på en gång att denna fordran mottas ogynnsamt i ett land där den gamla tragedin främst nådde framgång genom att erbjuda publiken möjlighet till förströelser. I Italien åter man glass och dansar cancans i dramats mellanakter eftersom modet där inte föreskriver några applåder, i Frankrike spelar man kort.

Orden står att läsa i den artikel Baudelaire ursprungligen publicerade i La Revue européenne en knapp månad efter de tre skandalomsusade uppförandena, efter vilka operaledningen beslutade sig för att lägga ned produktionen. Skälet var förstas att direktionen inte ville stöta sig med sina fina abonnenter, delvis bestående av den så kallade Jockeyklubben, som på förhand hade arrangerat och prompt genomfört skandalen.

Till ledningens försvar ska dock sägas att den i någon mån hade försökt kringgå problemet genom att förlägga premiären till en söndag, det vill säga den dag i veckan då Jockeyklubben och abonnenterna traditionenligt gärna överlätt sina pluster till den breda publiken. Men det hjälpte inte denna gång, eftersom klubbens medlemmar mycket riktigt hade insett att en succé denna dag skulle ge direktionen anledning att hålla verket kvar på repertoaren en hel månad. Således: ned med det på en gång!

DE ALLRA FLESTA AV PARIS tongivande kritiker dansade därefter cancans över Wagners förmenta gar, alltmedan Baudelaire, röv av skam å sitt folks vägnar, beslutade sig för att införa Wagner själv och en förbluffad internationell intelligens visa att inte alla parisare var av samma skrot och korn. Maliciöst låter han – i det post scriptum som efterföljer den egentliga analysen av Wagners verk – torpedera Jockeyklubbens loge, för att därefter med utsökt esprit och ironi hänga ut deras kringflytande underkläder till allmän beskådan (problemet kretsar kring den i operan utelivna mellanaktsbaletten,

Baudelaire gjorde sig lustig över de fina herrarna i Jockeyklubben som såg till att Tannhäuser-uppsättningen i Paris blev en skandal.

Wagner hade med sin kompromisslösa estetik djupt sårat den parisiska noblessens känsla för decorum):

Att de män, som kan kosta på sig lyxen att hålla sig med en älskarinna bland operans dansöser, så ofta som möjligt önskar visa upp hur vackra och talangfulla damerna ter sig i sina nyförvärdade kreaturer ger givetvis uttryck för en närmast faderlig omtanke som alla förstår och gärna ursäktar. Men att samma män, utan att för ett ögonblick bekyrma sig om den allmänna nyfikenheten och andras trevnad, omöjliggör framförandet av ett verk som inte faller dem på läppen av det enkla skäl att det inte förmår leva upp till de krav de ställer på sitt eget protektorat, det kan man omöjligt tolerera. Behåll ert harem och övervaka pietetsfullt dess traditioner, men ge å andra sidan oss en teater där de som inte tycker som ni kan finna nöjen som är mer i ert egen smak. På så vis skulle vi bli av med er och ni med oss och alla skulle vara nöjda.

Baudelaire satte fingret på fler ömma punkter. Ty härnäst ställer han frågan direkt till teaterdirektionen:

Var och en önskar nu ta del av Wagners skådespel och alla upprör sig över tyranniet. Men administrationen har bokat inför några konspiratörer och återbetalar redan de pengar som influtit för kommande föreställningar. Såle-

des, oerhörda skådespel – om det nu överhuvud kan finnas ett som är mer skandalöst än det vi redan upplevt – blir vi nu vittne till hur teaterdirektionen, trots publikens uppmanran, avböjer möjligheten att fortsätta ge dessa högst räntabla föreställningar.

Av detta förhållande drar han en slutsats som inte ens saknar relevans för dagens svenska kulturliv (även om vår opera inte längre förfogar över några lebermän som bekostar balettflickornas toaletter):

Det förefaller för övrigt som om olyckan sprider sig, och att publikens intresse för skådespel inte längre anses som den högsta smakdomaren vad det gäller scenframträdanden.

För Baudelaire var utsikten av ett publikens ömtydighetsförklarande en chockerande nyhet. Och han fick naturligtvis rätt. I sin profetia att dess retade men föga tillfredsställda apitit med en naturlags obönhörlighet skulle komma att föra Wagners verk tillbaka till Paris. Inte desto mindre är det, i en tid då denna animerade strid kring Wagners verk ter sig närmast obegriplig, intressant att konstatera likheterna med den statliga svenska kulturpolitiken av i dag. Den insisterar på att till någon egendomlig kulturklicks höga nöje ekonomiskt stöda dödfödda konstnärliga projekt, alltmedan de som till äventyrs kan tilldra sig allmänhetens intresse förblir liggande i sina upphovsmäns respektive byrålädor.

Intet nytt under solen.

LARS HÖLGER HOLM

Citatet

Det finns ingen anledning att avskaffa monarkin. Kungen gör ju en massa trista saker som måste göras. Han inviger broar, berättar för världen hur förtäffliga svenska produkter är, skakar hand med svettiga deltagare i olympiska spelen ... Han tar hand om alla de där korkade sakerna. Och i utbyte får han bara ett extremt stort hus.